

שוטרים וגנבים

פריסת תחנות המשטרה של משטרת ישראל בגדה המערבית

מבוא

ב-14 ביוני 1967, שבוע לאחר כיבוש הגדה המערבית, חתם אלוף פיקוד המרכז דאז עוזי נרקיס על צו מס' 52 – **צו בדבר כוחות משטרה הפועלים בשיתוף עם צה"ל**. צו זה, שתחולתו הוסבה בדיעבד ל-8 יוני (כלומר יום אחד לאחר כיבוש הגדה), הוא המאפשר למשטרת ישראל לפעול בגדה המערבית, אף על פי שכידוע הגדה אינה חלק משטחה הריבוני של מדינת ישראל, ולפיכך מלכתחילה משטרת ישראל אינה מוסמכת לפעול בה. מלבד החלת סמכותה של משטרת ישראל לפעול בגדה המערבית, היו לצו הזה עוד שתי מטרות:

1. להכפיף את כוחות משטרת ישראל לפיקוד כוחות הצבא.
2. להעניק לכל שוטר הפועל בגדה המערבית את כל הסמכויות הנתונות לחייל.

וזו לשון הצו:¹

בתוקף סמכותי כמפקד כוחות צה"ל באזור, אני מצווה בזה לאמור: –

הגדרות 1. בצו זה: –

"האזור" – אזור הגדה המערבית.

"כוחות משטרה" – שוטרים וקצינים במשטרת ישראל, שהועמדו תחת פיקוד מפקד כוחות צה"ל באזור.

"שוטר" – לרבות כל בעל דרגה שאינו קצין.

¹ ראו <http://www.law.idf.il/801-3190-he/Patzar.aspx>

לכל שוטר הנמנה עם כוחות משטרה יהיו הסמכויות הבאות:	2. סמכויות שוטר
(1) הסמכויות הנתונות לכל חייל על פי צו בדבר הוראות בטחון, שקבל תוקף במנשר מס' 3 אשר הוצא על-ידי מפקד כוחות צה"ל באזור.	
(2) הסמכויות הנתונות לכל חייל במינשר או בצו שניתנו או שיינתנו על-ידי.	
(3) הסמכויות שהיו לכל שוטר באזור ביום כ"ח באייר תשכ"ז (7 ביוני 1967) על פי כל דין שחל באזור באותו יום.	
לכל קצין הנמנה עם כוחות משטרה יהיו הסמכויות המוקנות לכל שוטר, קצין, קצין משטרה בכיר, או קצין משטרה לפי מעשי החקיקה הנזכרים בסעיף 2.	3. סמכויות קצין
לענין זה רואים כל שוטר וכל קצין ממשטרת ישראל המופעל באזור ע"י רשויות משטרת ישראל, כמי שהועמד תחת פיקוד מפקד כוחות צה"ל באזור.	3.א. היקף תחולה תיקון: צו מס' 105
תחילתו של צו זה מיום כ"ט באייר תשכ"ז (8 ביוני 1967).	4. תחילת תוקף
לצו זה ייקרא "צו בדבר כוחות משטרה הפועלים בשיתוף עם צה"ל (אזור הגדה המערבית) (מס' 52), תשכ"ז – 1967".	5. השם
עוזי נרקיס, אלוף אלוף פיקוד המרכז ומפקד כוחות צה"ל באזור הגדה המערבית	ו' בתמוז תשכ"ז 14 ביולי 1967

בחמשת העשורים שחלפו מאז שנחתם הצו הזה הקימה משטרת ישראל בגדה המערבית עשרות תחנות משטרה. תחנות אלו הן חלק ממערך משטרי ענף, ומשנת 1994 הוא מוגדר "מחוז ש"י". מלבד תחנות משטרה הוקמה בגדה גם מערכת בסיסים של משמר הגבול. משמר הגבול הוא, למעשה, כוח צבאי לכל דבר, והוא מופעל בעיקר לדיכוי האוכלוסייה הפלסטינית, וכמעט שאינו עוסק באכיפת החוק האזרחי.

דו"ח צנוע זה מוקדש לסקירת פריסתן הגאוגרפית של עשרות תחנות המשטרה האלה (כלומר תחנות "המשטרה הכחולה"), הממוקמות כולן בתוך התנחלויות או בתוך מתחמים הנתונים לשליטה ישראלית מלאה בשטחי C.

בהזדמנות זו נזכיר כי משנת 1967 ועד אמצע שנות ה-90 פעלה משטרת ישראל גם בתוך יישובים פלסטינים, אך לאחר חתימת הסכמי אוסלו במהלך שנות ה-90 בוטלו תחנות המשטרה ביישובים הפלסטינים (למעט התחנה בחברון), מאחר שלפי סעיף 8 בהסכם אוסלו א' (מספטמבר 1993) הועברו סמכויות השיטור בשטחי הרשות הפלסטינית לרשות הפלסטינית, ומשטרת ישראל הופקדה על ביטחון המתנחלים הישראלים בלבד, ולשם כך היא המשיכה לשאת בסמכויות השיטור בשטחי C (61% משטח הגדה המערבית).

וזו לשונו של סעיף 8:

סדר ציבורי וביטחון

על-מנת להבטיח סדר ציבורי וביטחון פנים לפלסטינים בגדה המערבית וברצועת-עזה תקים המועצה כוח משטרי חזק, ואילו ישראל תמשיך לשאת באחריות להגנה מפני איומים חיצוניים, וכן לביטחון הכולל של הישראלים לשם הבטחת ביטחון הפנים והסדר הציבורי שלהם.²

² ראו <https://www.knesset.gov.il/process/docs/oslo.htm>

מחוז ש"י

אחת מהמלצותיה של ועדת החקירה הממלכתית שהוקמה בעקבות הטבח שערך ברוך גולדשטיין במתפללים פלסטינים במערת המכפלה בפברואר 1994 (ועדת שמגר), הייתה להקים מחוז משטרה עצמאי שתפקידו יהיה לאכוף את החוק בגדה המערבית ביתר יעילות גם על המתנחלים. ואכן בספטמבר 1994 הוקם מחוז ש"י של משטרת ישראל, וכיום מטהו שוכן באזור E1, ממערב למעלה אדומים.³

מתוך הדברים המופיעים באתר של מחוז ש"י אפשר להבין כי לא מדובר במחוז משטרה העוסק במתן שירותי משטרה "נטו", אלא בזרוע של המדינה שתפקידה העיקרי הוא לאפשר את המשך הכיבוש של שטחי הגדה המערבית ולמזער את ה"הפרעות" מצד האוכלוסייה הפלסטינית החיה באזור הזה:

מחוז ש"י חולש על אזור נרחב – מהר חברון בדרום ועד צומת מגידו בצפון, ומהווה את המחוז השני בגודל שטחו מבין מחוזות משטרת ישראל, אך הראשון ברגישותו. מימוש יעוד המחוז כמשטרה מתבטא ביכולתו להעניק לאזרחים המתגוררים באזור יהודה ושומרון שירותי משטרה באופן מיטבי, תחושת ביטחון ולהשפיע על איכות חייהם.

בגזרה ייחודית זו, הבטחת ביטחונם של האזרחים טמונה בעבודה משותפת ובשילוב זרועות של משטרת מחוז ש"י יחד עם הצבא, השב"כ והמנהל האזרחי, ככוחות ביטחון הפועלים באזור ובשיתוף פעולה עם ראשי הרשויות ונציגי ההתיישבות, מתוך הבנה כי שותפות זו תביא למיצוי נכון ומושכל של עבודת המשטרה ולמינוף אינטרסים משותפים כמתחייב במחוז רגיש זה.⁴

³ בשנת 2006 פורסם כי מטה משטרת ש"י החדש ממערב למעלה אדומים נבנה במימון עמותת מתנחלים, ובתמורה קיבלו המתנחלים את המתחם שבו שכן מטה משטרת ש"י הקודם, בשכונת ראס אל עמוד. ראו מ' רפפורט, "מתנחלים מממנים תחנת משטרה באזור אי 1", הארץ, 26.4.2006. <http://news.walla.co.il/item/896502>

⁴ ראו <https://www.police.gov.il/contentPage.aspx?pid=23&mid=6>

מחוז ש"י מחולק לשני מרחבים ולשתי תחנות עיקריות:

- **מרחב שומרון** היושב בהתנחלות אריאל
- **מרחב חברון** היושב בשכונת האבות בפאתי העיר חברון וממערב להתנחלות קריית ארבע
- **תחנת בנימין** היושבת באזור התעשייה "שער בנימין"
- **תחנת מעלה אדומים** היושבת בכניסה להתנחלות מעלה אדומים

מתחת למרחבים ולתחנות אלו פועלות "יחידות משנה" ועוד עשרות מרכזי שיטור קהילתיים (מש"קים), המופקדים על שירותי המשטרה בהתנחלויות שבהן הם ממוקמים.

כאן המקום להזכיר כי מ־1997 שטחי ההתנחלויות מוגדרים על ידי הצבא "שטחים צבאיים סגורים" עבור תושבי הגדה הפלסטינים, וכל כניסה להתנחלויות דורשת אישור מיוחד.⁵ העובדה שרוב תחנות המשטרה נמצאות בתוך שטחי ההתנחלויות, או בשטחים המרוחקים מיישובים פלסטינים, מעידה בעצמה על תפיסתה של משטרת ישראל את תפקידה באזור הזה.

תחנת משטרה בגבעת זאב, הוקמה במלואה על קרקע בבעלות פלסטינית פרטית.

⁵ ראו כרם נבות, "גן נעול", מרץ 2015, עמ' 51.
http://docs.wixstatic.com/ugd/cdb1a7_8393a4473bd94c69bf2ca38a34165de0.pdf

מטרות הדו"ח

כידוע, בגדה המערבית חיות שתי קהילות שלכל אחת מהן זכויות שונות בתכלית, ומסמכים אחרים כבר הוקדשו לתיאור כישלונה החרוץ של משטרת ישראל לאכוף את החוק במקרים של אלימות מתנחלים בדרך שתזכיר במשהו את ערך השוויון.⁶ מסמך צנוע זה לא יעסוק בעניין ערכי ועקרוני זה. כמו הדו"ח שפרסמנו על מועדוני הכדורגל בהתנחלויות,⁷ דו"ח זה מבקש לעסוק בהיבט הגאוגרפי-סטטוטורי בלבד של פריסת תחנות משטרת ישראל בגדה המערבית. קרי, בתיאור מיקומם המדויק של מתקניה המוכרים של משטרת ישראל בגדה המערבית, מתוך ניתוח הבעלות על הקרקעות שעליהן הוקמו המתקנים האלה.

הרעיון לעסוק בהיבט הזה עלה כאשר במהלך עבודתנו בשנים האחרונות גילינו אגב מחקרים אחרים, שכמה תחנות משטרה בגדה המערבית ממוקמות בניגוד לחוק על אדמות בבעלות פלסטינית פרטית, ואין צורך להרחיב את הדיבור על הפרדוקס והחרפה הכרוכים בעובדה הזאת. מדובר בתחנת המשטרה (מש"ק) בהתנחלות מודיעין עילית, שלאחר זמן, בעקבות עתירת בעלי הקרקע לבג"צ, הועתקה לאתר חדש סמוך ל"מעבר חשמונאים" (מחסום נעלין),⁸ בתחנת המשטרה הגדולה בכניסה להתנחלות מעלה אדומים,⁹ וכן בתחנת המשטרה (מש"ק) בהתנחלות גבעת זאב.¹⁰

⁶ האגודה לזכויות האזרח, "שלטון אחד, שתי מערכות חוק: משטר הדינים של ישראל בגדה המערבית", אוקטובר 2014. <http://www.acri.org.il/he/wp-content/uploads/2014/11/Two-Legal-Systems.pdf>.

⁷ כרם נבות, "גול עצמי: מועדוני הכדורגל הישראליים בהתנחלויות בגדה המערבית", אוקטובר 2016.

⁸ א' גליקמן, "תושבי נעלין: להרוס תחנת משטרה בהתנחלות", Ynet, 21.12.2010, http://docs.wixstatic.com/ugd/cdb1a7_cc00c79e473141168f2a1c19161829ca.pdf.

⁹ ע' תמיר, "בשל טעות תחנת המשטרה נבנתה ברובה על קרקע פלסטינית פרטית", גל"צ, 28.9.2014.

¹⁰ ש' בנדט, "מתחם המשטרה והכבאות של גבעת זאב על קרקע פרטית", וואלה, 4.6.2015.

<http://glz.co.il/1064-50816-HE/Galatz.aspx>

<http://news.walla.co.il/item/2863265>

מתודולוגיה

לשם עריכת הסקר הזה יצאנו לשטח, צילמנו את המבנים הרלוונטיים, מיקמנו אותם על תצלומי האוויר, ולאחר מכן בדקנו את סוגיית הבעלות על הקרקע בכל אחד מהמקומות. נבקש להדגיש כי המידע שעליו התבססנו בבואנו לקבוע את סטטוס הבעלות בכל אתר ואתר הועבר אלינו בשנים האחרונות מהמנהל האזרחי על בסיס חוק חופש המידע, כלומר, לא מדובר במידע שהרשויות יכולות או צפויות לנסות להזים אותו.

בעמודים הבאים תמצאו טבלה המסכמת את הממצאים ולאחריה תצלומי אוויר של כל אחד ממתקני המשטרה בגדה המערבית וציון מצב הבעלות בכל אתר ואתר.

תחנת משטרה במעלה אדומים, הוקמה בחלקה על קרקע פלסטינית פרטית ובחלקה על קרקע פלסטינית שהופקעה לצורכי ציבור.

ממצאי הסקר

במהלך הסקר בדקנו בסך הכול 38 מתקני משטרה המוכרים לנו בגדה המערבית, ולהלן הממצאים:

- 17 תחנות הוקמו על קרקעות שמדינת ישראל הכריזה שהן אדמות מדינה.
- 8 תחנות הוקמו על קרקעות פרטיות שנתפסו על ידי הצבא ל"צורכי ביטחון".
- 4 תחנות הוקמו על קרקעות שנרשמו בטאבו כאדמות מדינה לפני שנת 1967.
- 3 תחנות הוקמו על קרקע שככל הידוע לנו ייתכן שנרשמה על שם אזרחי ישראלים לאחר שנת 1967.¹¹
- 2 תחנות הוקמו על קרקע שהופקעה לצורכי ציבור.¹²
- תחנה אחת (גבעת זאב) הוקמה במלואה על קרקע בבעלות פלסטינית פרטית מלאה.
- תחנה אחת (מעלה אדומים) הוקמה בחלקה על קרקע פלסטינית פרטית ובחלקה על קרקע פלסטינית שהופקעה לצורכי ציבור.
- תחנה אחת (אלקנה) הוקמה בחלקה על קרקע פלסטינית פרטית ובחלקה על קרקע פלסטינית שנתפסה לצורכי ביטחון.
- תחנה אחת (ורד יריחו) הוקמה בחלקה על קרקע פלסטינית פרטית ובחלקה על קרקע שהוכרזה אדמת מדינה.

¹¹ מאחר שמרשם הקרקעות בגדה המערבית אינו פתוח לקהל אין בידינו מידע היכול לאשש את ההנחה הזאת.
¹² אחת מהתחנות האלה היא התחנה במודיעין עילית, שהועברה ל"מעבר חשמונאים". ראו לעיל והערה 8.

תחנת המשטרה	סטטוס הקרקע
1. אדם	הכרזה על אדמות מדינה
2. אורנית	ככל הנראה, אדמות שנרשמו על שם ישראלים לאחר 1967
3. אזור התעשייה "שער בנימין"	הכרזה על אדמת מדינה
4. אלפי מנשה	הכרזה על אדמות מדינה
5. אלקנה	תפיסה לצורכי ביטחון עם חריגה לקרקע פרטית
6. אפרת	הכרזה על אדמות מדינה
7. אריאל (מרחב)	הכרזה על אדמות מדינה
8. אריאל (מש"ק)	הכרזה על אדמות מדינה
9. בית אל – התנחלות (מש"ק)	תפיסה לצורכי ביטחון
10. בית אל – בסיס	תפיסה לצורכי ביטחון
11. בית אריה	הכרזה על אדמות מדינה
12. ביתר עילית	הכרזה על אדמות מדינה
13. ברקן	הכרזה על אדמות מדינה
14. גב ההר (בה"ד 3?)	תפיסה לצורכי ביטחון
15. גבעת זאב	קרקע פרטית
16. גוש עציון	תפיסה לצורכי ביטחון
17. דרום הר חברון (מיתרים)	הכרזה על אדמות מדינה
18. ורד יריחו (מגרש החרמת רכבים)	רוב התחנה בנויה על קרקע שהוכרזה אדמת מדינה, וחלק קטן גולש לקרקע פרטית
19. כפר אדומים	אדמות מדינה טאבו
20. מועצה אזורית בקעת הירדן	אדמות מדינה טאבו
21. נעלה	הכרזה על אדמות מדינה
22. כוכב יעקב	הכרזה על אדמות מדינה

הפקעה לצורכי ציבור	23. מעבר חשמונאים (בעקבות עתירה לבג"צ הועברה התחנה לפני כמה שנים מ ממודיעין עילית, מפני ששם הייתה בנויה על קרקע פרטית)
חלק מהתחנה בנוי על קרקע שהופקעה לצורכי ציבור וחלק על קרקע פרטית	24. מעלה אדומים
הכרזה על אדמות מדינה	25. מעלה אדומים 1E
תפיסה לצורכי ביטחון	26. מעלה אפרים
הכרזה על אדמות מדינה	27. עלי
ככל הנראה אדמות שנרשמו על שם ישראלים לאחר 1967	28. עמנואל
אדמת מדינה טאבו	29. צומת הלידו
תפיסה לצורכי ביטחון	30. קדומים – תחנה בבסיס אפרים
תפיסה לצורכי ביטחון	31. קדומים – מש"ק בתוך ההתנחלות
תפיסה לצורכי ביטחון	32. קריית ארבע
הכרזה על אדמות מדינה	33. קרני שומרון
הכרזה על אדמות מדינה	34. רבבה
ככל הנראה' אדמות שנרשמו על שם ישראלים לאחר 1967	35. שערי תקווה
אדמות מדינה טאבו	36. שקד
הכרזה על אדמות מדינה	37. תקוע
הפקעה לצורכי ציבור	38. מישור אדומים